

Emlékezés Petrovics Frigyes Keresztélyre, (1799-1836) a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjára

Remembering Frigyes Keresztély Petrovics (1799-1836), Full Member of the Hungarian Academy of Sciences

Petrovics Frigyes Keresztély jogtudós, történész, a Magyar Tudós Társaság /Magyar Tudományos Akadémia/ rendes tagja talán kevésbé ismert a korunk kutatói számára, meglehetősen rövid élete miatt, azonban életútja és tudományos munkássága így is bemutatásra érdemes.

Petrovics Frigyes Keresztély a Felvidéken, a mai Szlovákia területén született, 1799. október 7-én Nyitra vármegyében, Holicson. Édesapja Petrovics János evangélikus lelkész volt. Édesanyja Mittak (vagy Mittag) Judit, róla nem maradt fenn forrás, nevén kívül. Petrovics Frigyes magyarul később tanult meg, édesapja Somorjára vitte e célból. Több forrás hangsúlyozza az apa hazafias érzületét.

1813-tól Pozsonyban, a pozsonyi líceumban teológiát és filozófiát tanul. Jogi tanulmányait 1821-ben Pesten kezdte, majd Sárospatakon folytatta. Egy időre édesapja nyomdokaiba lépett (1820), mert apja halála után a holicsei evangélikus gyülekezet prédikátora lett, de e hivataláról fiatal korára tekintettel lemondott. Pesten sokáig ismeretlen volt és sokat küzdött, míg végül Schedius Lajos egyetemi tanár vette pártfogásába, ennek köszönhetően 1823-tól ifj. Teleki László gróf nevelője lett. Teleki Lászlóné így ír egy hozzá írott levélben: „Legyen, drága barátom, vezető őrszelleme a tapasztalatlan ifjúnak, kit azon meggyőződéssel bízom az Ön kezeire, hogy ezzel a legjobbat teszem jövője érdekében. Isten áldását érdemli ki ezáltal s egy szív mélyen átérzett köszönetét, melyben Ön az első helyet foglalja el azok után, a kiket vérségi, vagy más szent kötelékek fűznek hozzám.”¹ Ez a találkozás jelentős fordulatot hozott életében, mert a család révén jelentősen kibővült ismeretségi köre.

1830-ban ügyvédi esküt tett. Rövid élete sajnos nem tette lehetővé tetemes számú művek megalkotását, de így is jelentős alkotása a *„Magyarország történetei időszaki táblákban, világosítva a világnak egykorú történeteivel és a magyar királyi házaknak nemzetségi lajstromaival”* című munkája, amely Pesten jelent meg, 1830-ban. E művének elismeréseként a Magyar Tudós Társaság /Magyar Tudományos Akadémia/ igazgatótanácsa 1830. november 17-én Pozsonyban a történeti osztály első rendes tagjává nevezte ki.

---

¹Petrovics Elek: TÁRCA, Egy elfeledett magyar tudós, In: Zemplén. Társadalmi és irodalmi lap. ZEMPLÉN VÁRMEGYE HIVATALOS KÖZLÖNYE, 1890. július 6. 27.szám, 21.évf., https://library.hungaricana.hu/hu/view/SatoraljaiuhelyiLeveltar_Zemplen_1890_2/?pg=0&layou=s, 1890. július 6., 1.o.

Petrovics Frigyes Keresztély a történeti források tanúsága szerint aktívan vett részt a Magyar Tudós Társaság életében. 1831-ben véleményt² mondott Kis János³ Polycletus-fordításáról. Hangsúlyozta, hogy Kis János Polykletus fordítása jelentős műfordítói munkának tekinthető a magyar irodalomban. A fordítás az ókori görög szobrász, Polükleitosz (más néven Polykletus) híres munkájára, a "Kanon" című írásának eszméire és hatására vonatkozik.⁴ Polükleitosz a klasszikus görög /hellén/ művészet egyik meghatározó alakja volt, aki művészeti alkotásaiban az arányosság és a harmónia elveit fogalmazta meg. A Kanon című művében Polükleitosz a tökéletes emberi test arányait igyekezett meghatározni, és azt kísérelte meg leírni, hogy mi tesz egy szobrot esztétikai és anatómiai vonatkozásban egyaránt ideálissá. Az eredeti mű sajnálatos módon nem maradt fenn teljes egészében, hatását azonban ennek ellenére meghatározónak tekintik a klasszikus görög /hellén/ szobrászatra és művészetelméletre nézve. Kis János fordításának célja az volt, hogy Polükleitosz nézeteit ismertté tegye a magyar olvasók számára.

Petrovics Frigyes Keresztély sokrétű érdeklődésére vall, hogy Kis János Polykletus fordításáról írt kritikát, amely különösen figyelemre méltó. Véleménye alapvetően a műfordítás minőségére összpontosított. Petrovics úgy vélekedett, hogy Kis János munkája nem csupán magas színvonalú fordítás, hanem egyúttal értékes művészeti és filozófiai interpretáció, értékelés is, amely bemutatja a görög /hellén/ klasszikus művészet alapjait. Petrovics Károly Keresztély hangsúlyozta, hogy Kis János megértette Polükleitosz eredeti szándékait, miközben figyelembe vette a magyar nyelv sajátosságait. Kiemelést érdemel, hogy a fordítás ebből következően nem csupán nyelvi átültetést jelentett, hanem komoly filozófiai és művészeti párbeszédnek, dialógusnak is tekinthető.

Petrovics Frigyes Keresztély 1833-tól Európát járta be tanítványaival. Számos országban fordult meg. Volt Angliában, Franciaországban, Svájcban, Ausztriában, Németországban, Csehországban, Hollandiában és Belgiumban. Külföldi útjai során kutatásokat végzett könyvtárakban, a Magyar Királyság /regnum Hungariae/ történelmének jobb megértésének céljából. Tudásvágya sokrétű volt a források szerint, de elsősorban a magyar történelem felé irányult.

---

² Petrovics Frigyes Keresztély (1799-1836): Bíráló „Polyclet római utazásáról” c. fordításáról. Pest, 1831. november 16.

³ Kis János (Rábaszentandrás, 1770. szeptember 22. – Sopron, 1846. február 19.) evangélikus lelkész, a Dunántúli evangélikus egyházkerület püspöke /szuperintendense/ 1812-től haláláig, költő, műfordító, a Magyar Tudós Társaság /Magyar Tudományos Akadémia/ rendes tagja.

⁴Füri Katalin: Művészeti kánon kétféle megközelítésben, <https://www.communicatio.hu/doktoriprogramok/kommunikacio/belso/projektek/200607/kanon/furik.htm>

Másolatait-adatgyűjtéseit a Magyar Tudományos Akadémia őrzi Petrovics-gyűjtemény címen, később kiadták a Tudománytárban.

Petrovics Frigyes Keresztély már nem tudott hazájába visszatérni, mivel rövid ideig tartó betegeskedés után, Münchenben 1836. április 12-én ideglázban elhunyt.

1838-ban tartott róla emlékbeszédet a Magyar Tudós Társaságban Zsivora György (1804-1883), magyar jogász, kúriai tanácselnök, a Magyar Tudós Társaság levelező tagja és mecénása, aki Petrovics Frigyes Keresztéllyel évekkel korábban, párizsi útja során is találkozott. Megemlítjük, hogy Zsivora György végrendeletében 100.000 forintot hagyott a Magyar Tudományos Akadémiára.

Petrovics Elek író 1890-ben így emlékezett Petrovics Frigyes Keresztélyről: „Petrovics [Frigyes] a józan, megfontoló kritika útján haladt, s levéltári kutatásokra alapította történetírását...” „Hosszabb idő óta foglalkozom Petrovics Frigyes-sel, kiről itt egy két szót akarok ejteni. Vonzott benne az író, kit szorgalmához és tehetségéhez mértén kevés elismerés ért; vonzott az ember, ki egy küzdelmes élet után célja elérése előtt, idegen földön szállt kora sírba. Vizsgálódásaim közben mindinkább megerősödtem abban a nézetemben, hogy rövid élete nem épp érdektelen, zajtalan munkássága pedig számot tesz amúgy sem gazdag tudományos irodalmunkban; meggyőződtem, hogy érdemes ügyet vetnünk működésére s végig kísérmünk pályafutását a holicsei szerény paplaktól a müncheni temetőig. E meggyőződésem indított e sorok írására.”⁵

Petrovics Frigyes Keresztély munkái

Magyarország története időségi táblákban, világosítva a világnak egykorú történeteivel és a magyar királyi házaknak nemzetségi lajstromaival. Pest, 1830.

Levele Hollandiából (Rajzolatok 1835. I. 12. szám. Broek leírása);

Magyar levéltöredékek külföldről. Dublin, Páris. (Társalkodó 1836.);

Cikkei a Tudománytárban (I. 1834. Az arabiai beduinok és wahabiak, francziából, VII. 1835. Hazánkat érdeklő kéziratok a külföldön);

---

⁵Petrovics Elek: i.m. Egy elfeledett magyar tudós, https://library.hungaricana.hu/hu/view/SatoraljaiuhelyiLeveltar_Zemplen_1890_2/?pg=0&layou=s&query=petrovics 1.o. és 3.o.

A M. Tudós Társaság Évkönyvében (II. 1835. Az 1397-ben volt temesvári országgyűlésről).⁶

Felhasznált irodalom

Füri Katalin: Művészeti kánon kétféle megközelítésben, <https://www.communicatio.hu/doktoriprogramok/kommunikacio/belso/projektek/200607/kanon/furik.htm>

Petrovics Frigyes Keresztély, In Pallas Nagy Lexikona, szerk. Bokor József, <https://mek.oszk.hu/00000/00060/html/081/pc008166.html#5>

Petrovics Frigyes Keresztély, In Arcanum, <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/p-77238/petrovics-frigyes-keresztely-7748C/> és <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-irok-elete-es-munkai-szinnyei-jozsef-7891B/p-9E91B/petrovics-frigyes-keresztely-A1150/>

Petrovics Frigyes Keresztély, In Szlovákiai Magyar Művelődési Intézet – Dunaszerdahely, <https://csemadok.sk/jeles-felvideki-szemelyisegek/112650/>

Petrovics Friderik: In Régi Akadémiai Levéltár, <https://web.archive.org/web/20131019191528/http://akademikusok.tudomanytor tenet.hu/index.php?page=1&sub=6&xid=64>

Petrovics Elek: TÁRCA, Egy elfeledett magyar tudós, In Zemplén. Társadalmi és irodalmi lap. ZEMPLÉN VÁRMEGYE HIVATALOS KÖZLÖNYE, 1890. július 6. 27.szám, 21.évf., Hungaricana, https://library.hungaricana.hu/hu/view/SatoraljaiLeveltar_Zemplen_1890_2/?pg=0&layout=s&query=petrovics

Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái, OSZK, <http://vmek.niif.hu/03600/03630/html/p/p19810.htm>

Bódi Stefánia

habilitált egyetemi docens

Nemzeti Közszolgálati Egyetem /NKE/

Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar

---

⁶ Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái, <http://vmek.niif.hu/03600/03630/html/p/p19810.htm>

Alkotmányjogi és Összehasonlító Közjogi Tanszék,
e-mail: bodi.stefania@uni-nke.hu